
Introducció

Josep Pont i Vidal

Coordinador del monogràfic

«Moviments socials: entre la continuïtat i la transformació»

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

En les dues últimes dècades els moviments socials han passat per diverses fases i han adquirit formes diferents. Les causes d'aquests canvis són diverses: des dels mateixos processos d'institucionalització a què es troben sotmesos —l'exemple més clar dels quals és la transformació del moviment ecologista en partits verds i ecologistes—, fins a causes externes als moviments com poden ser l'acceptació per part de les institucions i dels partits polítics d'una part de les exigències i dels programes dels moviments socials. També ha canviat l'estructura i l'estratègia de molts moviments en constituir-se en xarxes socials, les quals permeten l'expansió ràpida dels moviments socials. Tanmateix apareixen nombrosos interrogants: fins a quin punt es tracta de la dinàmica pròpia d'aprenentatge i del procés d'adaptació dels propis moviments socials en les respectives situacions polítiques i econòmiques; aquestes transformacions, constitueixen un procés transcendent a llarg termini dins de l'ampli procés de reformulació en l'esfera política? En tots els moviments socials apareguts fa aproximadament dues dècades, des del moviment antinuclear o el moviment per la pau fins al moviment feminista, podem observar aquestes fases. No es tracta, doncs, d'un moviment en particular, sinó d'un fenomen que comprèn la totalitat del camp polític i que abraça totes les formes de protesta col·lectiva.

D'altra banda, estem assistint a un imparable procés de globalització, on apareixen cada cop amb més claredat les conseqüències negatives que també comporta. La complexitat dels problemes internacionals fa que en els Estats apareguin dèficits d'una forma cada cop més clara, alhora que cada cop més es reclama l'atenció sobre el significat de l'arena política internacional. Podem observar no sols

un augment de les institucions i de reglamentacions diferenciades en la política internacional, sinó també un augment dels actors no governamentals en l'àmbit de les relacions internacionals. Les organitzacions sorgides dels nous moviments socials (organitzacions no governamentals de desenvolupament, ecològiques, etc.) reaccionen dins d'aquest procés amb la construcció de xarxes polítiques transnacionals i intenten fer sentir la seva veu especialment en els mitjans de comunicació, alhora que coordinen les accions en els àmbits local, nacional i internacional i els potencials d'acció per assolir els seus objectius. Com a factors decisius d'aquest èxit trobem aspectes com l'augment de la internacionalització dels diferents problemes, les connexions mundials, els dèficits existents en els òrgans nacionals per solucionar els problemes globals, el rol de les ONG com a indicadores i assessores dels problemes, l'augment de la disposició de les xarxes de comunicació i d'informació internacionals, el creixent augment de la professionalització de les ONG en relació amb la mobilització de recursos, entre d'altres.

El monogràfic **Moviments socials: entre la continuïtat i la transformació** forma part d'una continuïtat i una reflexió sobre aquesta temàtica iniciada en el número anterior de la REVISTA CATALANA DE SOCIOLOGIA, centrat en els moviments urbans i socials, cosa que ens mostra l'interès de les ciències socials per comprendre aquest fenomen social tan present i amb manifestacions tan variades en les nostres societats. Cada cop més joves i altres ciutadans participen en noves formes de manifestar les seves inquietuds polítiques, de manifestar les mancances existents i d'aportar a la societat valors vinculats a la solidaritat i la cooperació. L'acció continua essent allò que configura les nostres identitats i les societats actuals. En aquest sentit, la gran pensadora Hanna Arendt, fa unes dècades ja afirmava: «La *vita activa*, vida humana fins on es troba activament compromesa a fer alguna cosa està sempre arrelada en el món dels homes i de les coses realitzades per aquests, que mai no es deixa ni transcendeix del tot».

Per a la confecció d'aquest número s'han seguit els criteris següents: en primer lloc, aportacions metodològiques i conceptuals que ens permetin avançar en l'estudi dels moviments socials; en segon lloc, partint de l'exemple concret del moviment ecologista, l'estudi de com ha tingut lloc el procés d'institucionalització i de transformació, i en tercer lloc, l'exposició i l'anàlisi de moviments socials i de formes de protesta col·lectiva centrades en temàtiques recents, com són el moviment contra la violència domèstica i el moviment de protesta contra el Quart Cinturó.

El moviment feminista, el moviment ecologista i el moviment pa-

cifista, conjuntament al nostre país amb el moviment obrer, tot i que van tenir un origen antiautoritari, antimilitarista, antipatriarcal i també anticapitalista, s'han transformat fins a arribar a una època de *decantació*. Aquests moviments, com a exponents d'àmplies mobilitzacions, es troben actualment amb el dilema de la institucionalització i la integració en partits polítics existents, el finançament estatal, la seva transformació en grups de pressió, i d'altra banda amb la preservació de l'ètica de la resistència i de la solidaritat internacionalista dins un context polític i econòmic neoliberal. A partir d'aquestes tesis, **Paco Fernández Buey**, en el seu assaig, ofereix una síntesi de com s'ha produït aquest procés.

A partir d'estudis empírics centrats en les manifestacions ciutadanes i les accions col·lectives dels darrers anys, **Ramon Adell** analitza quins elements han contribuït al progressiu procés d'institucionalització. Partint del punt de vista teòric de la mobilització de recursos, s'interpreten els elements de la ritualització dels conflictes i els processos de desmobilització política. Així, ens dirigim cap a una protesta organitzada, en la qual apareixen dos elements contradictoris: d'una banda, la manifestació com a element de cohesió social i, d'altra banda, l'augment dels conflictes no institucionalitzats portats a terme per sectors que rebutgen els canals expressius tradicionals (joves, radicals, ecologistes, sindicalistes, etc.).

Davant de les múltiples formes d'acció col·lectiva i de mobilització, cal efectuar una conceptualització que defineixi què entenem per moviment social i per moviment polític. **Josep Pont** fa una aproximació teòrica a la conceptualització d'aquests fenòmens socials i proposa un model operatiu per a l'anàlisi dels moviments socials. En la seva exposició pren com a exemple el moviment per la solidaritat internacional —i concretament les accions del moviment perquè es destini el 0,7 % del PIB a la cooperació internacional— que es va desenvolupar a Catalunya i a la resta d'Espanya entre el 1992 i el 1996. A partir del model d'anàlisi proposat, l'operacionalitza en els nivells macro, meso i micro. El nivell macro se centra en l'estudi dels grups que configuren i integren el moviment social, dels models interpretatius elaborats per les organitzacions del moviment i dels canals d'incorporació de nous membres, mentre que el nivell micro se centra en els motius personals per a la participació no convencional.

El moviment ecologista és un dels moviments que més profundament ha sofert el procés d'institucionalització. Cal només recordar el gran nombre de partits verds existents, o la diversitat i el pes econòmic i polític de moltes organitzacions i associacions ecologistes actuals. **Pere Mora** centra la seva anàlisi en el moviment ecologista català, caracteritzat per un ecologisme molt reivindicatiu, encara que

poc estructurat i sense protagonisme polític, i integrat en l'aparell institucional de les administracions. Actualment, el moviment ecologista es troba en un punt en què ha de redefinir el seu paper d'actuació.

Tanmateix, a finals de la dècada dels noranta apareixen moviments socials de caràcter defensiu i que en el cas del moviment contra la violència domèstica vincula elements de gènere en les desiguals relacions de poder entre homes i dones. Un element innovador d'aquest moviment és també la massiva utilització de la xarxa Internet per a la comunicació i extensió entre els diversos grups i per a l'àmplia difusió dels continguts del moviment. **Eva Bermúdez i Lidia Rosal** analitzen aquest moviment des de la perspectiva de la mobilització de recursos, alhora que interpreten aquest moviment com una continuïtat del moviment feminista de dècades anteriors, que es manifesta en l'existència d'una xarxa de dones i d'organitzacions de dones.

Maria del Mar Garcia, Laia Castells, Gerard Nogués i Guillem Salvans analitzen els aspectes interns i externs de la Campanya contra el Quart Cinturó. Les àmplies mobilitzacions en diversos municipis catalans contra la urbanització innecessària del territori i l'increment que conseqüentment comportarà l'ús indiscriminat del transport privat constitueix l'anàlisi de la Campanya contra el Quart Cinturó, originada a les comarques del Vallès Oriental i Occidental i el Baix Llobregat com un nou moviment social urbà.